การศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร

ภานุพงศ์ เพ็งเรือง[1], พิมลมาศ พร้อมสุขกุล[2],
ชาลินี สุริยนเปล่งแสง[3], รุ่งเกียรติ สิริวงษ์สุวรรณ[4]

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านผู้สอนและผู้เรียน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร 4) ด้านสื่อ อุปกรณ์และสถานที่ 5) ด้านการวัดผลและประเมินผล โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากผู้สอนสาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานครจำนวนทั้งหมด 3 คน และผู้เรียนจำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เรียนจากการลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 2 คอร์สเรียนขึ้นไป

ผลการวิจัยพบว่าผู้สอนส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้านดนตรี มีประสบการณ์ในการสอนระหว่าง 20ปี-30ปี ผู้สอนมีการจัดการเรียนการสอนแบบรายบุคคล โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระต่าง ๆ รวมทั้งได้ฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ จนสามารถปฏิบัติได้ดีและประสบผลสำเร็จได้ในเวลาเรียนที่จำกัดเพราะผู้เรียนส่วนมากไม่มีพื้นฐานความรู้ทางด้านดนตรีมาก่อน ผู้สอนเริ่มสอนจากทฤษฎีดนตรีสากลที่ผู้สอนได้จัดทำขึ้นมาไว้ในเอกสารประกอบการเรียนและลงสู่การปฏิบัติ มีกิจกรรมเสริมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา สื่อและอุปกรณ์ดนตรีมีให้ผู้เรียนครบถ้วนมีคุณภาพได้มาตรฐาน มีการวัดผลและประเมินผลในกระบวนการเรียนการสอนตลอดการเรียน ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนพบว่าการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นมีความยืดหยุ่นสูง เพราะหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้ารับการฝึกอบรมได้โดยไม่จำกัดวัยวุฒิและคุณวุฒิ ผู้เรียนส่วนมากไม่มีเครื่องดนตรีส่วนตัวจึงใช้เวลาฝึกซ้อมส่วนใหญ่ในชั่วโมงเรียน เครื่องดนตรีที่ใช้ในการสอนในปัจจุบันไม่มีความทันสมัยเพราะใช้ในการเรียนการสอนเป็นเวลานานแล้ว ห้องที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนไม่เหมาะสมกับเครื่องดนตรีบางประเภท ห้องเรียนเดี่ยวแยกตามเครื่องดนตรีไม่มีเพราะสถานที่ของสถานศึกษามีจำนวนจำกัด ผู้สอนวัดผลและประเมินผลผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ในการสอบและการให้คะแนนแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการเรียนการสอนดนตรี/หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น/ปัญหาและอุปสรรค

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีตะวันตก (ดนตรีศึกษา) วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
[3] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
[4] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Study of Learning Management in A Vocational Short-Course Program, Faculty of Music, Vocational Music At Polytechnic Colleges in the Bangkok Metropolitan Area

Panupong Pengruang[5], Pimonmas Promsukkul[6],
Chalinee Suriyonplengsaeng[7], Rungkiat Siriwongsuwan[8]

ABSTRACT

This qualitative study was conducted to meet the following objectives: 1) To study learning management in a vocational short-course program in faculties of music at polytechnic colleges in the Bangkok Metropolitan area; 2) To study the problems and barriers to learning management in a vocational short-course program in faculties of music at polytechnic colleges in the Bangkok Metropolitan area in terms of the following five dimensions: 1) Course curriculum; 2) Instructors and students; 3) Activities for promoting learning; 4) Media, equipment and place; 5) Grading and performance evaluation by studying data from documents, semi-structured interviews and observations without involvement from three music instructors at Bangkok Polytechnic College, twelve students who studied no less than two courses. According to the findings, most instructors have teaching experiences from 20 – 30 years. The instructors managed learning individually and used a Learning-by-Doing model. Most of the students had no basic knowledge of music. The instructors began teaching music theory in documents accompanying learning and taught in practice with a focus on developing individual students. Activities were added to learning to allow students to express abilities in activities in education facilities. Students were provided with all quality musical media and instruments that meet standards. Learning achievements were measured and assessed throughout the learning process. In the area of problems and barriers in learning management, the vocational short-course program was found to have high flexibility because the vocational short-course program allowed the general public to be trained without age and gender limitations. Most students did not own any music instruments so they spent most of their time practicing in the class hour. The musical instruments used in current teaching were not modern because the instruments were used in teaching for a long time. Classrooms were not suitable for certain musical instruments and no single classrooms separated by instruments were available due to education facility limitations. Instructors measured and assessed students individually. Each test and grading was dependent on the instructors' judgment.

Keywords: musical learning and teaching idea, vocational short-course program, problems and barriers

[5] Graduate Student, M.A. in Music Education, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University
[6] Lecturer of Western Music, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University
[7] Lecturer of Western Music, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University
[8] Lecturer of Music Education, Faculty of Music, Suan Sunandha Rajabhat University

การศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร

ภานุพงศ์ เพ็งเรือง[9], พิมลมาศ พร้อมสุขกุล[10],
ชาลินี สุริยนเปล่งแสง[11], รุ่งเกียรติ สิริวงษ์สุวรรณ[12]

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของประเทศ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา ในระยะใกล้ของตนเอง และของสังคม หากมองให้ไกลออกไปอีกก็เพื่อที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตบุคคลและเพื่อพัฒนาสังคม แต่ในปัจจุบันนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าการศึกษานั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมการศึกษานั้นจะมีทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นก็นับว่า มีส่วนสำคัญในระดับหนึ่งของประเทศไทย เพราะว่าเป็นการศึกษาที่จะเพิ่มคุณภาพชีวิต มีความรู้ ความสามารถ ทักษะในการประกอบอาชีพได้ตามที่ควรแก่วัยและความสามารถ ตลอดจนทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ การศึกษา นอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นกิจกรรมการศึกษาโดยเฉพาะหรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น การศึกษานั้นก็เพื่อที่จะมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนได้รู้จักการแก้ไขปัญหาฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสำคัญและจำเป็นมากขึ้นในทุกประเทศ สามารถเข้าเรียนตามความจำเป็นและด้วยเหตุนี้การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเกิดขึ้นและพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้งและได้รับความสนใจมากขึ้นที่หลายคนเรียกว่า เป็นความคาดหวังใหม่ทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถจัดบริการให้แก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัย เพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลได้อย่างทั่วถึง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ 2562 เน้นการปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตตามความถนัดตามความสนใจและได้รับการบริการด้านการศึกษาจากรัฐ โดยในแนวทางการจัดการศึกษาได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ไว้ โดยให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนสื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 2562) การอาชีวศึกษานั้นเป็นการจัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพเพื่อตอบสนองความต้องการและความสนใจของบุคคล ช่วยเพิ่มพูนทักษะความสามารถของบุคคล เมื่อความสามารถเพิ่มขึ้นส่งผลให้มีโอกาสทำงานและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การมีรายได้ที่สูงขึ้นแล้วยังรวมถึงการสร้างอาชีพด้วย ดังนั้นการอาชีวศึกษาจึงเป็นกลไกหนึ่งของสังคมที่ช่วยให้คนมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น (อนุชัย รามวรังกูร, 2558) รัฐบาลจึงได้จัดบริการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้นมา เพื่อที่จะให้

---

[9] นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีตะวันตก (ดนตรีศึกษา) วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[10] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[11] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[12] อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ประชาชน ส่วนใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้มีโอกาสที่จะเข้ามาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมกับการจัดการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นโดยไม่จำกัดวัยวุฒิและคุณวุฒิ จะได้นำความรู้และความสามารถที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพหรือนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนปรับปรุงงานที่ทำอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้น (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2553)

1. นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีตะวันตก (ดนตรีศึกษา) วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
3. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
4. อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรี คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเป็นหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มุ่งเน้นด้านการเรียนการสอนให้กับผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้วิชาที่ต้องการเรียนโดยใช้เวลาสั้น ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์หลากหลายประการ เช่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน นำไปใช้ในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและใช้ในการสร้างอาชีพ เป็นต้น ผู้ที่มาเรียน จะมาจากการสมัครเรียนตามรายวิชาที่ต้องการเรียนซึ่งมีความหลากหลาย สาขาวิชาดนตรีเป็นหนึ่งในรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจมากและมีความแตกต่างกันมากทั้งด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ (สุชาติ สิมมี, 2555) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของวิชาดนตรีจึงให้มีการจัดการเรียนการสอนดนตรีในอาชีวศึกษา โดยให้วิทยาลัยสารพัดช่างจัดทำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและเปิดทำการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

ในปัจจุบันทางวิทยาลัยสารพัดช่างได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้มีทักษะในการฟัง การปฏิบัติเครื่องดนตรี เพื่อที่จะได้นำไปประกอบเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม สร้างเจตคติที่ดีในทางด้านดนตรี พัฒนาบุคลิกภาพและดำลงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2553) ซึ่งมีการพัฒนาหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่องจนถึงพุทธศักราช 2558 เพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจที่จะศึกษาในสาขาวิชาดนตรี โดยใช้เวลาฝึกอบรมตั้งแต่ 6 ชั่วโมง จนถึง 150 ชั่วโมง โดยให้ประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจได้ลงทะเบียนเรียนไม่จำกัดวัยวุฒิและคุณวุฒิ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2558)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรีที่เปิดสอนในวิทยาลัยสารพัดช่างมีการเปิดสอนทั่วประเทศมาเป็นเวลานาน แต่พบว่ายังมีการศึกษาค้นคว้าในแนวทางการจัดการเรียนการสอนหรือการพัฒนาหลักสูตรไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะเน้นไปในด้านใดด้านหนึ่ง เช่นด้านการศึกษากระบวนการสอนหรือศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ดังที่ ปริวัฒน์ ถานิสโร (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง ทั้งนี้ผลวิจัยพบว่า ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสอนวิชาดนตรีในวิทยาลัยสารพัดช่างต้องการให้มีการศึกษาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่ กิจจา เวสประชุม (2540) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ของวิทยาลัยสารพัดช่าง ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ กรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ของผู้บริหารครูและนักศึกษาผู้ใหญ่ มีการรับรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการทางการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นในด้านหลักสูตรกิจกรรมการเรียนการ

สอน ครูผู้สอนสื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานมีสภาพอยู่ในระดับที่กลุ่มผู้ตอบเห็นว่าเป็นจริงตามประเด็นที่ให้ประเมินและมีปัญหา ส่วนความต้องการในทุกประเด็นพบว่ามีความต้องการในระดับมาก ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรีในวิทยาลัยสารพัดช่างมีองค์ประกอบการจัดการเรียนการสอนในหลายด้าน เช่น สถานภาพของผู้สอนและผู้เรียน วิธีการสอน เครื่องดนตรี อุปกรณ์ สถานที่ ตำรา แบบเรียน สื่อการสอน เป็นต้น การศึกษาแบบแยกส่วนจะทำให้ไม่สามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเป็นระบบ ดังที่อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553) ได้กล่าวไว้ว่าในการศึกษาการจัดการเรียนการสอน ต้องศึกษาจากองค์ประกอบที่ครบสมบูรณ์ประกอบด้วย หลักสูตร ผู้สอนและผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านสื่ออุปกรณ์ และการวัดประเมินผล ทั้งนี้แต่ละองค์ประกอบมีความทับซ้อนและเป็นส่วนเสริมสร้างให้เกิดการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีคุณค่าแก่ผู้เรียน การศึกษาการจัดการเรียนการสอนในทุกองค์ประกอบจะช่วยให้ได้แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนอันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนนั้นอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

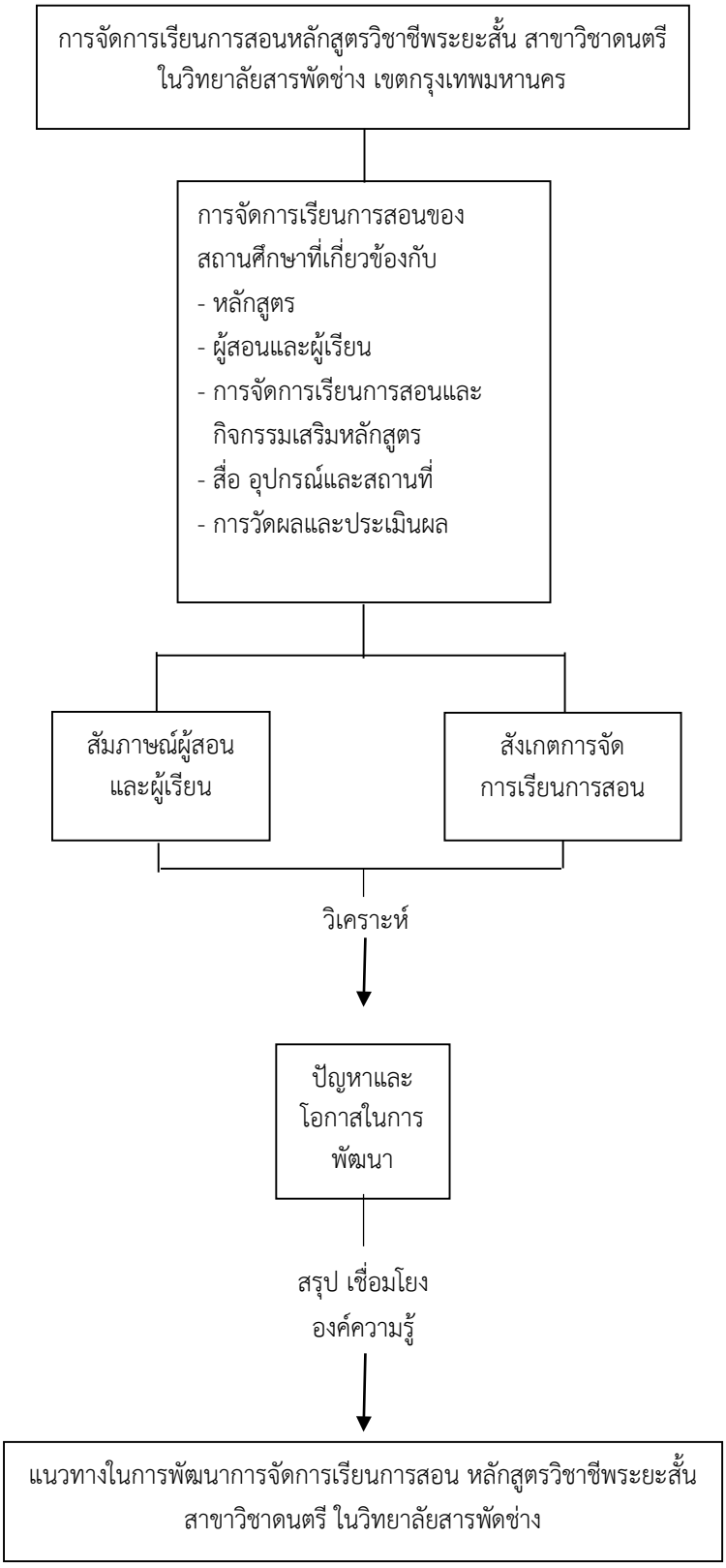
จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานครมีวิทยาลัยสารพัดช่างพระนครและวิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรีซึ่งจะศึกษาในด้านหลักสูตร ผู้สอนและผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร สื่ออุปกรณ์ สถานที่ การวัดผลและประเมินผล เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมานำเสนอ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียน การสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้สอนสาขาวิชาดนตรีทั้งหมดจำนวน 3 คน และตัวแทนผู้เรียนสาขาวิชาดนตรีจำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 2 คอร์สเรียนขึ้นไป
2. ทำการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่
    - ด้านหลักสูตร
    - ด้านผู้สอนและผู้เรียน
    - ด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
    - ด้านสื่อ อุปกรณ์และสถานที่
    - ด้านการวัดผลและประเมินผล
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกันยายนถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ 2562 ณ วิทยาลัยสารพัดช่างพระนครและวิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยมีระเบียบวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย ผู้สอนสาขาวิชาดนตรีทั้งหมดของวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานครจำนวนทั้งหมด 3 คน ได้แก่

1.1 ผู้สอนสาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร 1 คน

1.2 ผู้สอนสาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี 2 คน

2. ตัวแทนผู้เรียนสาขาวิชาดนตรี โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียนไม่น้อยกว่า 2 คอร์สเรียน ขึ้นไป พบว่ามีผู้เรียนที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์มีจำนวน 12 คน ได้แก่

2.1 ผู้เรียนสาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร 4 คน

2.2 ผู้เรียนสาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสร้างเป็นคำถามที่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โครงสร้างคำถามจะแบ่งออกเป็น

1. คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

2. คำถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร ในด้านหลักสูตร ด้านผู้สอนและผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านสื่อ อุปกรณ์และสถานที่ และด้านการวัดผลและประเมินผล โดยผู้วิจัยสร้างข้อคำถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีการ IOC นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมารวบรวมและปรับแก้ก่อนนำไปใช้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง กำหนดคำถามให้ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ โดยในการสัมภาษณ์นั้นจะทำการสัมภาษณ์จนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือที่เรียกว่าข้อมูลอิ่มตัว (Data Saturation) จึงหยุดการสัมภาษณ์ โดยในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกสรุปประเด็นสำคัญ และข้อมูลอื่น ๆ เช่น ท่าทาง น้ำเสียงของผู้ให้ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลทั้งจากการบันทึกเสียง และการจดบันทึก ข้อมูลจะถูกนำมาถอดเทป และบันทึกเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนหรือไม่ชัดเจนเพียงพอ เพื่อนำไปสัมภาษณ์หรือหาข้อมูลอีกครั้ง จากนั้นนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร นำมาทบทวนและวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลที่ได้มา

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และกำหนดประเด็นเนื้อหา

4.3 นำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

4.4 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมารวบรวมเข้าด้วยกันและนำมาเขียนสรุป

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยการศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สอนใช้หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพื่อกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนการสอน โดยผู้สอนจะกำหนดจุดประสงค์รายวิชาให้สอดคล้องกับตัวหลักสูตร แล้วปรับรายละเอียดในเนื้อหาของการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับผู้เรียน โดยผู้สอนกล่าวว่า "หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้น มีความยืดหยุ่นสูงตามสภาพของผู้เรียน ผู้สอนจึงกำหนดเนื้อหาและวิธีการสอนเองโดยดูจากหลักสูตรและกำหนดจุดประสงค์รายวิชาไว้คร่าว ๆ จากนั้นปรับรายละเอียดในเนื้อหาของการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้สอดคล้องกับผู้เรียนเมื่อเริ่มดำเนินการสอนไปได้ระยะหนึ่ง" ทั้งนี้จากการวิเคราะห์เนื้อหาสาระเป้าหมายและขอบเขตทางการศึกษา สามารถสรุปได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ผู้สอน	เป้าหมายและขอบเขตทางการศึกษา
ครูวิชาดนตรีสมัยนิยม (วิทยาลัยสารพัดช่างพระนคร)	1.ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเครื่องดนตรีที่เลือกปฏิบัติได้แก่ คีย์บอร์ด กีตาร์ กีตาร์เบส กลองชุด และแซกโซโฟน 2.ส่วนประกอบของเครื่องดนตรี และอุปกรณ์ 3.การบำรุงรักษาอุปกรณ์และเครื่องดนตรี 4.บันไดเสียง 5.คอร์ด 6.การปฏิบัติเครื่องดนตรีตามจังหวะการเล่นต่าง ๆ 7.เทคนิคพิเศษสำหรับเครื่องดนตรี 8.การบรรเลงเพลงสมัยนิยมด้วยโน้ตสากล
ครูวิชากีตาร์คลาสสิค (วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี)	1.ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติกีตาร์คลาสสิค 2.แบบฝึกโน้ตสากล 3.คอร์ด 4.การกระจายคอร์ด 5.บันไดเสียง C major 6.บันไดเสียง A minor 7.บันไดเสียง Chromatic 1 Octave 8.ปฏิบัติตามโน้ตสากลที่กำหนด

ครูวิชา **คีย์บอร์ด** (วิทยาลัยสารพัดช่าง ธนบุรี)	1.ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคีย์บอร์ด 2.ทฤษฎีดนตรีสากลเบื้องต้นเพื่อการฝึกปฏิบัติคีย์บอร์ด ปฏิบัติมือขวา มือซ้าย 3.การยืดนิ้วเพื่อการปฏิบัติคีย์บอร์ด 4.ปฏิบัติเพลงตามโน้ตสากล 5.คอร์ด 6.สัดส่วนโน้ตตัวดำ ตัวขาว ตัวกลม โน้ตเขบ็ตหนึ่งชั้น โน้ตตัวขาวประจุด โน้ตตัวดำประจุด ตัวหยุด โน้ตที่ถูกเครื่องหมายทาย

ตารางที่ 1 เป้าหมายและขอบเขตทางการศึกษาของหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี

1.2 ด้านผู้สอนและผู้เรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้สอนพบว่า ผู้สอนมีวุฒิการศึกษาที่จบการศึกษาทางด้านดนตรีโดยตรงและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติและการถ่ายทอดความรู้ทางเครื่องดนตรีนั้น ๆ จึงทำให้ผู้สอนสามารถกำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหารายวิชาได้ตรงตามของสภาพผู้เรียนและนอกจากการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้ว ผู้สอนจะเน้นการสอนเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นการสอนทั่วไปสำหรับการสอนปฏิบัติเครื่องดนตรี ระหว่างการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนได้มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนทุกครั้งด้วยวิธีการจดบันทึกหลังการสอน จากการสังเกตพบว่า ผู้สอนมีการเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนดี ในขณะที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันในด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิและไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านดนตรี และจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนพบว่าผู้สอนให้ความดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนทุกคนดี ผู้เรียนส่วนใหญ่กล่าวว่า "ที่มาลงทะเบียนเรียนดนตรีในหลักสูตรระยะสั้นนี้ ไม่ได้หวังว่าจะต้องเล่นดนตรีเก่ง แต่หวังแค่ให้พอที่จะเล่นดนตรีเป็นบ้างและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและฝึกฝนด้วยตัวเองได้"

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

จากการสัมภาษณ์ผู้สอนพบว่า ผู้สอนทั้งหมดใช้รูปแบบการสอนเดียวกันคือ การจัดการเรียนการสอนแบบรายบุคคล และจากการสังเกตพบว่า ผู้สอนได้สอนเป็นรายบุคคลโดยที่ผู้เรียนนั่งอยู่กับที่ของตัวเองแล้วผู้สอนจะเดินเข้าไปหาผู้เรียนเพื่อแนะนำและอธิบายข้อสงสัยและมอบหมายงานให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจดบันทึกหลังการสอนของผู้เรียนทุกครั้งเป็นรายบุคคล ผู้สอนทั้งหมดได้กล่าวไว้ว่า "การสอนแบบรายบุคคลนี้เป็นการสอนที่ดีที่สุดของการเรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรี เพราะผู้เรียนมีความแตกต่างกันในด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้พื้นฐานทางด้านดนตรีมาก่อนผู้สอนจึงต้องปรับวิธีการสอนให้เข้ากับผู้เรียนทุกคน" จากการสังเกตผู้เรียน ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจในการสอนของผู้สอนได้ดีและผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้และพัฒนาตามความสามารถของตนเอง

ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมเสริมส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมภายในสถานศึกษา เช่น กิจกรรมประจำปี โดยจะให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดง ส่วนกิจกรรมในชั้นเรียนจะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามหัวข้อเอกสารประกอบการสอนหน้าชั้นเรียน ผู้สอนได้กล่าวเสริมในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า "กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนี้ก็เพื่อเป็นการให้ผู้เรียนได้มีความกล้าแสดงออกและได้มีประสบการณ์ในการแสดงดนตรี"

1.4 ด้านสื่อ อุปกรณ์และสถานที่

ด้านสื่อ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้สอนพบว่า สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ผู้สอนได้จัดทำขึ้นมาเอง โดยการที่ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ นำมาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนการสอนของหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น จัดทำเป็นในรูปแบบเอกสารประกอบการสอนโดยแยกตามแต่ละประเภทของเครื่องดนตรี ผู้สอนกล่าวว่า “ได้ปรับปรุงสื่อการสอนตลอดเวลา สื่อด้านภาคทฤษฎีดนตรีผ่านการทดลองใช้กับผู้เรียนตามขั้นตอนกระบวนการทางสื่อการศึกษาทุกอย่าง และสื่อภาคปฏิบัติปรับปรุงโน้ตเพลงให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา” ผู้สอนยังได้จัดทำเว็บไซต์ของสาขาวิชาดนตรีขึ้นมา เพื่อที่จะได้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ให้กับผู้เรียน

ด้านอุปกรณ์ จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้สอนพบว่า ทางสถานศึกษาจัดงบประมาณสนับสนุนเครื่องดนตรีและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน เพราะผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องดนตรีส่วนตัว ผู้สอนกล่าวว่า “ทางสถานศึกษาจัดเครื่องดนตรีและอุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้ปฏิบัติเครื่องดนตรีจริง”

ด้านสถานที่ จากการสังเกตพบว่า บรรยากาศในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง ทางสถานศึกษาได้จัดสถานที่ไว้ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน

1.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้เรียนพบว่า ผู้สอนได้แจ้งเกณฑ์การประเมินผลให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียนทุกครั้ง ผู้สอนเน้นการวัดผลด้วยการสังเกตการพัฒนาของผู้เรียนและจัดทำบันทึกหลังการสอนเป็นรายบุคคล ท้ายบันทึกหลังการสอนจะมีแบบประเมินการปฏิบัติในแต่ละหัวข้อของจุดประสงค์ระบุไว้ จะดำเนินการวัดและประเมินผลตลอดการเรียนโดยจะเป็นการวัดผลและประเมินผลระหว่างเรียน ซึ่งเป็นการสอบย่อยในทุกครั้ง หลังจุดประสงค์การเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นภาคทฤษฎี หรือภาคปฏิบัติ โดยพิจารณาจากความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ความตั้งใจ ความขยันฝึกซ้อมและพัฒนาการของผู้เรียนเอง ทั้งนี้การสอบและการให้คะแนนขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนโดยวัดจากการพัฒนาด้านทักษะการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากการสัมภาษณ์ผู้สอนกล่าวว่า “ได้จัดทำเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียนแต่ละบุคคลต่างกันไปตามศักยภาพของผู้เรียน เช่น กลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุและกลุ่มผู้เรียนที่เป็นเด็กพิเศษ จะตั้งเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลต่ำกว่ากลุ่มผู้เรียนปกติทั่วไป” และจากการสัมภาษณ์ผู้เรียนกล่าวว่า “ผู้สอนมีความยุติธรรมในการให้คะแนนทุกคน เพราะผู้สอนสังเกตจากพัฒนาการของผู้เรียน”

2. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้เรียนพบว่า หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้นมีความยืดหยุ่นตามสภาพของผู้เรียนมากเกินไปทำให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนการซ้อม ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ผู้เรียนไม่มีการพัฒนาทักษะได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ในเนื้อหาการเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้สอนกล่าวว่า “หลักสูตรนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับประชาชนทั่วไปที่สนใจในดนตรี ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ เข้ามาเรียนเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ถ้ามีเวลาก็มาเรียน ถ้าวันไหนไม่ว่างก็ขาดเรียนได้ ประกอบกับผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องดนตรีส่วนตัว” ตรงกับที่ผู้เรียนกล่าวว่า “ไม่มีเครื่องดนตรีส่วนตัว เวลาซ้อมก็จะใช้เวลาซ้อมในชั่วโมงเรียน” ในด้านสื่ออุปกรณ์เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันแม้ว่าจำนวนจะมีเพียงพอต่อผู้เรียน แต่สื่ออุปกรณ์เครื่องดนตรีมีอายุการใช้งานนานมากแล้ว ผู้สอนกล่าวว่า “ด้วยงบประมาณ

ประจำปีที่จำกัดของสถานศึกษาจึงไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ใหม่ที่ทันสมัยได้ เพราะงบประมาณประจำปีที่ได้มาก็นำมาซ่อมแซมอุปกรณ์เดิมที่ชำรุดทรุดโทรมและซื้ออุปกรณ์เล็กน้อยก็หมดแล้ว" ทางสถานศึกษาได้จัดสถานที่ไว้ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน แต่จากการสังเกตห้องที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ห้องมีขนาดเล็กและไม่เหมาะสมกับสภาพของเครื่องดนตรีบางประเภท ห้องเรียนเดี่ยวแยกตามเครื่องดนตรีไม่มี จากการสัมภาษณ์ผู้สอนกล่าวว่า "ด้วยงบประมาณและสถานที่ของสถานศึกษามีจำนวนจำกัดจึงไม่สามารถขยายหรือเพิ่มเติมห้องเรียนได้"

อภิปรายผล

1. อภิปรายผลการวิจัยการศึกษาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร

หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้นมีความยืดหยุ่นตามสภาพของผู้เรียน ผู้สอนได้กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับตัวหลักสูตร มุ่งเน้นในการวางพื้นฐานทางการปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับผู้เรียน เพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคต ส่วนการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหารายวิชาจะเป็นการกำหนดแบบกว้าง ๆ เพื่อที่ผู้สอนจะได้สอดแทรกเนื้อหาอื่นและกิจกรรมเสริมการเรียนเข้าไปด้วยและสอนให้เหมาะกับผู้เรียนในแต่ละบุคคล ซึ่งที่ผ่านมาจะมีการปรับปรุงจุดประสงค์และเนื้อหาการเรียนการสอนทุก ๆ 2 ปี เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนมากที่สุด ส่วนผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองด้วยการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนได้อย่างเข้าใจตามพัฒนาการของตัวผู้เรียนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2556, น.3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นแนวทางสำหรับจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้เรียน ในขณะที่ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555, น.183-196) ได้กล่าวว่า หลักสูตรกำหนดความประสงค์ของผู้จัดทำหลักสูตร โดยออกแบบและพัฒนาตามทฤษฎีของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในเรื่องของการเรียนการสอนซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งทางการศึกษา โดยในกระบวนการเรียนการสอนผู้ที่เกี่ยวข้องสำคัญคือ ผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ

1.2 ด้านผู้สอนและผู้เรียน

ผู้สอนมีวุฒิการศึกษาที่จบการศึกษาทางด้านดนตรีโดยตรงและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติและการถ่ายทอดความรู้ทางเครื่องดนตรีนั้น ๆ ผู้สอนจะเน้นการสอนเป็นรายบุคคลซึ่งระหว่างการเรียนการสอนนั้นผู้สอนได้วัดและประเมินผลผู้เรียนทุกคนและจดบันทึกหลังการสอนผู้เรียนเป็นรายบุคคลทุกครั้ง เพื่อจะได้รู้การพัฒนาการของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับ ดำริห์ บรรณวิทยกิจ (2545, น.57-58,62-63) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของครูไว้ว่า ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเครื่องดนตรีของตน มีความรักดนตรี มีทักษะในการสื่อสาร จึงจะสามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่นักเรียนได้ดี ในขณะที่ สุรางค์ โค้วตระกูล (2553, น.22-25) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้สอนควรรู้ว่าผู้เรียนที่จะสอนนี้มีความรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับบทเรียนที่ตนเองจะสอน และรู้ความแตกต่างของบุคคลระหว่างผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานในวิชาที่ตนเองสอนว่าเหลื่อมล้ำกันอย่างไร

ผู้เรียนส่วนใหญ่ที่มาลงทะเบียนเรียนดนตรีในหลักสูตรระยะสั้นนี้ไม่ได้หวังที่จะต้องเล่นดนตรีให้เก่ง แค่พอที่จะเล่นดนตรีเป็นบ้างเล็กน้อยและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและฝึกฝนด้วยตัวเองได้ สอดคล้องกับ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555, น.13) ได้กล่าวว่า การเรียนดนตรีช่วยทำให้ผู้เรียนพัฒนาความมีดนตรีการตามความสามารถของแต่ละบุคคนจนถึงที่สุด ทั้งในฐานะผู้แสดงดนตรีและผู้ฟังดนตรี

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

ผู้สอนใช้รูปแบบการสอนแบบเดียวกันทั้งหมดคือ การจัดการเรียนการสอนแบบรายบุคคลจะทำให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละบุคคล เพราะผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ ส่วนในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมภายในสถานศึกษา เช่น กิจกรรมประจำปี โดยจะให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดง ส่วนกิจกรรมในชั้นเรียนจะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามหัวข้อเอกสารประกอบการสอนหน้าชั้นเรียน สอดคล้องกับ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550, น.73-76) ได้กล่าวไว้ว่า ควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน ในส่วนของการจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงให้มีกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ แต่อย่างไรก็ตามหากผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการหรือการชมคอนเสิร์ตบ้าง ก็จะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและเสริมประสบการณ์ทางดนตรีให้ผู้เรียนอีกทางหนึ่ง

1.4 ด้านสื่อ อุปกรณ์และสถานที่

สื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ผู้สอนได้จัดทำขึ้นมาเอง โดยการที่ผู้สอนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งทุกอย่างมีแหล่งข้อมูลที่มาทั้งหมดและนำมาประยุกต์ให้เข้ากับการเรียนการสอนของหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นและจัดทำเป็นในรูปแบบเอกสารประกอบการสอน ซึ่งจะแจกให้กับผู้เรียนทุกคน โดยแยกตามแต่ละประเภทของเครื่องดนตรีและได้ปรับปรุงสื่อการสอนด้านภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ ให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา มีเว็บไซต์ของสาขาวิชาดนตรีเพื่อที่จะได้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ให้กับผู้เรียน เช่น การรับชมการแสดงดนตรีที่ผู้สอนได้คัดเลือกมาไว้ให้ผู้เรียนได้รับชมทางเว็บไซต์ของสาขาวิชาดนตรี สอดคล้องกับ ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์ (2553, ออนไลน์) ได้กล่าวไว้ว่า การที่นักเรียนได้ชมวีดีทัศน์เกี่ยวกับ คีตกวี หรือการแสดงดนตรี ย่อมทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในดนตรี ชัดเจนขึ้น เป็นการสร้างแรงจูงใจอยากเล่นดนตรีให้เก่งขึ้น และชดเชยการชมการแสดงดนตรีสดได้

เครื่องดนตรีและอุปกรณ์การเรียนการสอนทางสถานศึกษาได้สนับสนุนให้เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้ปฏิบัติเครื่องดนตรีจริงโดยที่ไม่ต้องเสียเวลานั่งรอเพื่อที่จะปฏิบัติต่อผู้เรียนคนอื่น สอดคล้องกับ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2544, น.167-172) กล่าวไว้ว่า ในการสอนทักษะการปฏิบัติ ผู้เรียนควรเป็นเจ้าของเครื่องดนตรี และควรเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณภาพ และทนทาน

ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียนมีความเป็นกันเอง ห้องที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีขนาดเล็กและไม่เหมาะสมกับสภาพของเครื่องดนตรีบางประเภท เช่น กีตาร์ กลองชุด เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ซึ่งเวลาทำการเรียน การสอนเสียงจะดังรบกวนผู้เรียนคนอื่น สอดคล้องกับ ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์ (2553, ออนไลน์) กล่าวไว้ว่า ความเหมาะสมของสถานที่ฝึกซ้อม การจัดสถานที่ฝึกซ้อมดนตรีที่เหมาะสมให้กับนักเรียนย่อมส่งผลดีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดนตรีที่ดี โดยห้องซ้อมดนตรีที่ดีในบ้านควรเป็นห้องทีมีอากาศถ่ายเทหรือมีเครื่องปรับอากาศ เป็นห้องที่ไม่ได้ทำกิจกรรมอย่างอื่น ในขณะที่ผู้เรียนกำลังฝึกซ้อมดนตรี ต้องมีความสงบ เงียบปราศจากเสียงรบกวนสมาธิ

1.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล

ผู้สอนจะมีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามจุดประสงค์รายวิชา และจะแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบก่อนถึงเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลก่อนเรียนทุกครั้ง ผู้สอนเน้นการวัดผลด้วยการสังเกตการพัฒนาของผู้เรียนและจัดทำบันทึกหลังการสอนเป็นรายบุคคล เพราะจะได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการปฏิบัติ ความตั้งใจ ความขยันฝึกซ้อมและพัฒนาการของผู้เรียนเอง ท้ายบันทึกหลังการสอนจะมีแบบประเมินการปฏิบัติในแต่ละหัวข้อของจุดประสงค์ระบุไว้ จะเป็นการวัดผลและประเมินผลระหว่างเรียน ซึ่งเป็นการสอบย่อยในทุกครั้ง หลัง

จุดประสงค์การเรียนรู้ แต่ทั้งหมดนี้การสอบและการให้คะแนนขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนเพียงผู้เดียว จัดทำเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลของผู้เรียนแต่ละกลุ่มบุคคลต่างกันไปตามศักยภาพของผู้เรียน เช่น กลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุและกลุ่มผู้เรียนที่เป็นเด็กพิเศษ จะตั้งเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลต่ำกว่ากลุ่มผู้เรียนปกติทั่วไป สอดคล้องกับที่ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555, น.248-249) กล่าวว่า การประเมินผลระหว่างเรียนและหลังเรียนเกิดขึ้นเสมอในการเรียนปฏิบัติเครื่องดนตรี เพราะการประเมินผลระหว่างการเรียนการสอนทำให้ได้ทราบถึงความก้าวหน้าของผู้เรียนและผลการสอนของผู้สอนในช่วงระยะเวลาหนึ่งระหว่างการเรียนการสอน ซึ่งประโยชน์ของการประเมินผลทำให้ทราบถึงข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน เป็นตัวชี้วัดเพื่อให้ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเรียนการสอนในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนการสอนหรือแก้ไขบางสิ่งบางอย่างได้

2. อภิปรายผลการวิจัยด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร

หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้นมีความยืดหยุ่นตามสภาพของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนขาดความกระตือรือร้นในการเรียนและการซ้อม และด้วยความยืดหยุ่นของตัวหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาศึกษาได้โดยไม่จำกัดวัยวุฒิและคุณวุฒิ และตัวหลักสูตรมีระยะเวลาน้อยเกินไป ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ผู้เรียนไม่มีการพัฒนาทักษะได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ในเนื้อหาการเรียน ด้วยการที่หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้นมีความยืดหยุ่นต่อผู้เรียนสูง เพราะตัวหลักสูตรนี้ถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะสมกับประชาชนทั่วไปที่สนใจในดนตรี ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ เข้ามาเรียนเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ถ้ามีเวลาก็มาเรียน ถ้าวันไหนไม่ว่างหรือไม่มีเวลาก็จะขาดเรียนไป ส่วนผู้สอนก็มีหน้าที่พิเศษที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการสอนมีหลายหน้าที่ เมื่อมีคำสั่งทางราชการให้ไปปฏิบัติหน้าที่อื่นที่นอกเหนือจากการสอน ผู้สอนจะแจ้งให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าเพื่อให้ผู้เรียนหยุดเรียน ทำให้การเรียนและการซ้อมขาดความสม่ำเสมอ ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องดนตรีส่วนตัวเวลาซ้อมจะใช้เวลาซ้อมในชั่วโมงเรียนเป็นหลัก ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนเองไปได้อย่างที่ควรเป็น สอดคล้องกับที่ อภิชัย เลี่ยมทอง (2555, น.30-38) ได้กล่าวว่า การฝึกซ้อมที่ไม่สม่ำเสมอการบรรเลงหรือขับร้องไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีจุดหมายการฝึกที่แน่ชัดจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการบรรเลงใด ๆ ได้ แล้วอาจจะเกิดการย้ำและซ้ำสิ่งที่ผิดพลาดเกิดขึ้นบ่อยจนเป็นความเคยชินในสิ่งที่ผิดพลาดนั้นซึ่งจะทำให้เกิดความลำบากในการนำกลับมาแก้ไขให้ถูกต้องในภายหลัง เมื่อขาดการฝึกซ้อมบ่อยครั้งจะทำให้การพัฒนาทักษะได้ตรงตามจุดประสงค์เป็นไปได้ยาก

ในด้านสื่ออุปกรณ์เครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันมีอายุการใช้งานนานมากแล้ว เครื่องดนตรีมีสภาพเก่าไม่ทันสมัย ด้วยงบประมาณประจำปีที่จำกัดของสถานศึกษาจึงไม่สามารถจัดซื้ออุปกรณ์ใหม่และทันสมัยได้ เพราะงบประมาณประจำปีที่ได้มาไม่สามารถที่จะจัดซื้อเครื่องดนตรีใหม่ได้ ห้องที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ห้องมีขนาดเล็กและไม่เหมาะสมกับสภาพของเครื่องดนตรี ซึ่งเวลาทำการเรียนการสอนเสียงจะดังรบกวนผู้เรียนคนอื่น และด้วยข้อจำกัดของสถานที่และงบประมาณจึงไม่สามารถเพิ่มห้องเรียนเดี่ยวแยกตามเครื่องดนตรีได้ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนการสอนได้ สอดคล้องกับ อภิชัย เลี่ยมทอง (2555, น.30-38) ที่กล่าวไว้ว่า สถานที่ฝึกซ้อมที่ดีควรเป็นสถานที่ที่มีความเงียบ ไม่มีเสียงรบกวนและเสียงดนตรีของการฝึกซ้อมไม่ควรรบกวนผู้อื่น สถานที่ฝึกซ้อมที่ดีไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่ แต่ไม่ควรมีขนาดเล็กจนทำให้ผู้ฝึกซ้อมรู้สึกอึดอัด

แนวทางการพัฒนา

เนื่องจากหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยผู้สอนที่ปฏิบัติการสอนสาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง เพราะฉะนั้นผู้สอนจะต้องพัฒนาปรับแก้จุดประสงค์และเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรและสภาพผู้เรียนทุก ๆ 2 ปี เป็นประจำ ผู้สอนจะต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เช่น หมั่นศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เข้ารับการฝึกอบรมการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงยุคสมัย และสิ่งที่ควรพัฒนาก็คือ อุปกนณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทางดนตรี ทางสถานศึกษาควรจัดสรรและสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม เพื่อที่จะได้จัดซื้อเครื่องดนตรีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปได้ด้วยความเต็มประสิทธิภาพ สถานศึกษาควรจัดการฝึกอบรมครูดนตรีในอาชีวศึกษาทั่วประเทศ เพื่อที่จะทำให้ผู้สอนสาขาวิชาดนตรีมีทิศทางในการจัดการเรียนการสอนไปในทิศทางเดียวกันและนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาการเรียนการสอนสถานศึกษาของผู้สอน ให้สถานศึกษาได้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางด้านดนตรีมากกว่านี้ เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกและเป็นการกระตุ้นให้ผู้ที่สนใจที่อยากจะศึกษาทางด้านดนตรีเข้ามารับการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรีมากขึ้น ผู้สอนควรพัฒนาในด้านเอกสารประกอบการสอนให้มีความหลากหลาย เพื่อที่จะเป็นการต่อยอดความรู้ของผู้เรียนต่อไป ให้มีการเพิ่มห้องหรือขยายห้องเรียนเพื่อความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนเพราะห้องเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่มีความเหมาะสมกับสภาพเครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียนการสอนและเพิ่มในเรื่องของระบบอินเตอร์เน็ตเพื่อที่จะให้ผู้เรียนสามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ออนไลน์เพิ่มเติม ผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จัดทำสื่อการสอนเอกสารการสอนของตัวผู้สอนเองเพราะว่าไม่มีสื่อการสอนใดที่จะสามารถตอบสนองการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นได้ดี และจะต้องจัดทำสื่อการสอนที่มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ต้องมีการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียนเป็นรายบุคคลและมีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อที่จะได้เลือกใช้ให้ตรงกับผู้เรียนแต่ละคน เช่น ผู้เรียนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ให้ตั้งเกณฑ์การประเมินไว้สำหรับผู้เรียนกลุ่มนี้และสำหรับผู้เรียนกลุ่มทั่วไป ตั้งเกณฑ์การประเมินไว้เป็นพื้นฐาน จะต้องแก้ไขปรับปรุงเกณฑ์การวัดผลประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพผู้เรียนและการฝึกอบรมในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่าง ทั่วประเทศ อันจะนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. ควรมีการวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกคนที่เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาดนตรี ในวิทยาลัยสารพัดช่างทั่วประเทศ

3. ควรมีการจัดสัมมนากลุ่มสำหรับผู้จัดทำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นสาขาวิชาดนตรีทั้งหมด เพื่อให้ได้แนวทางในการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นในวิทยาลัยสารพัดช่างให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

กิจจา เวสประชุม. (2540). **ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชะระยะสั้นของวิทยาลัยสารพัดช่างตามการรับรู้ขงผู้บริหาร ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ กรุงเทพมหานคร**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2556). **การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : วีริ้นท์ (1991) จำกัด.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2541). **จิตวิทยาการสอนดนตรี.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2544). **พฤติกรรมการสอนดนตรี : ฉบับปรับปรุงแก้ไข.** (พิมพ์ครั้งที่3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

----------. (2555). **ดนตรีศึกษา หลักการและสาระสำคัญ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดำริห์ บรรณวิทยกิจ. (2545). **แนวการสอนดนตรีปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ สาระดนตรีศึกษา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวพร ธนวัฒน์. (2536). ปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ในคณะวิชาคหกรรม วิทยาลัยสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ปริวัฒน์ ถานิสโร (2540). **การบวนการสอนวิชาดนตรีสากลในวิทยาลัยสารพัดช่าง** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์. (2553). **บทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนการเรียนดนตรี.** ค้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2562. จาก http://mcpswis.mcp.ac.th/html_edu/cgi bin/mcp/main_php/ print_ informed.php?id_count_inform=12059

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับที่4.** ค้นเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2562.จาhttp://site.ksp.or.th/content.php?site=library&SiteMenuID=4609&Action=view&Sys_Page=&Sys_PageSize=&DataID=2413

สุชาติ สิมมี. (2555). **หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิชาคีย์บอร์ด.** กรุงเทพ : วิทยาลัยสารพัดช่างธนบุรี

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2553). **จิตวิทยาการศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2553). **คู่มือผู้ประเมินเพื่อการประเมินภายนอกกรอบสามด้านการอาชีวศึกษา (พ.ศ. 2554-2558).** กรุงเทพมหานคร: ออฟเซ็ท พลัส

---------. (2558). **หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น** จาก หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น พุทรศุกราช 2558

อนุชัย รามวรังกูร. (2558). **กระบวนการทัศน์ทางอาชีวศึกษา.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิชัย เลี่ยมทอง. (2555). **หลักสำคัญสำหรับการฝึกซ้อมดนตรีเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด.** วารสารดนตรีรังสิต**,** 7(1), 29-39.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). **หลักการสอน.** (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

----------. (2553). **หลักการสอน.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.